

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань освіти, науки та інновацій

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-31-55, факс: 255-33-04, e-mail: kno@v.rada.gov.ua

До реєстр. № 4648 від 26.01.2021 р.

Верховна Рада України

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на своєму засіданні 7 квітня 2021 року (протокол № 63) відповідно до статті 93 Регламенту Верховної Ради України розглянув проект Закону України про внесення змін до деяких Законів України щодо забезпечення мовних прав корінних народів, національних меншин України у сфері освіти (реєстр. № 4648 від 26.01.2021 р.), поданий народним депутатом України Бойком Ю. А. та іншими народними депутатами України.

Метою прийняття законопроекту є забезпечення захисту мовних прав корінних народів, національних меншин України у сфері освіти та приведення норм Законів України “Про освіту”, “Про повну загальну середню освіту”, “Про забезпечення функціонування української мови як державної” до положень Конституції України, Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та рекомендацій Венеціанської комісії.

Зазначеним законопроектом пропонується шляхом внесення зміни до законів України “Про освіту”, “Про повну загальну середню освіту”, “Про забезпечення функціонування української мови як державної” гарантувати особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, право на навчання в державних, комунальних та корпоративних закладах освіти для здобуття дошкільної та загальної середньої освіти одночасно з державною мовою мовою відповідного корінного народу, національної меншини України.

Також законопроектом надається право органам місцевого самоврядування за рішенням відповідної місцевої ради забезпечувати особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, здобуття дошкільної та загальної середньої освіти в державних, комунальних та корпоративних закладах освіти мовою відповідного корінного народу, національної меншини України.

На думку авторів законопроекту, реалізація його положень не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, розглянувши поданий законопроект, висловлює щодо нього низку зауважень. Зокрема, звертає увагу на необхідність винайдення балансу в правому регулюванні конституційних цінностей “державна мова” та “мови національних меншин” в контексті взятих Україною Законом України “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин” від 15.05.2003 № 802-IV зобов’язань стосовно кожної мови, на яку поширюються положення Хартії, та положень ч. 5 ст. 53

Конституції України. Винайдення такого балансу є важливим фактором забезпечення взаєморозуміння між усіма мовними групами населення країни.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України вважає спірним необхідність вилучення з Закону України “Про повну загальну середню освіту” положення ч. 6 ст. 5, в яких визначаються відсотки здобуття базової та профільної середньої освіти державною мовою особами, які належать до національних меншин України, та пропонується визначити в новій редакції ч. 5 цієї статті Закону, що перелік навчальних предметів (інтегрованих курсів), що вивчаються державною мовою, мовою корінного народу, національної меншини України, визначається освітньою програмою закладу освіти згідно з вимогами державних стандартів та з урахуванням положень ч. 1 ст. 7 Закону України “Про освіту”.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України зазначає, що питання обсягу застосування державної мови, мов корінного народу та національної меншини України в освітньому процесі в закладах загальної середньої освіти доцільно вирішувати на законодавчому рівні, що кореспондуватиметься з п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 92 Конституції України, відповідно до яких виключно законами України визначаються права корінних народів і національних меншин та порядок застосування мов.

Головне науково-експертне управління звертає увагу на доцільність перегляду строків набрання чинності Законом, проект якого розглядається (“з дня, наступного за днем його опублікування”), з урахуванням вимог ч. 3 ст. 27 Бюджетного кодексу України, згідно з якими “закони України або їх окремі положення, які впливають на показники бюджету (зменшують надходження бюджету та/або збільшують витрати бюджету) і приймаються: не пізніше 15 липня року, що передує плановому, вводяться в дію не раніше початку планового бюджетного періоду; після 15 липня року, що передує плановому, вводяться в дію не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим”.

Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономній Республіці Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин у своєму експертному висновку звертає увагу, що під час обговорення законопроекту (реєстр. № 4648) було висловлено низку зауважень і застережень стосовно окремих його положень, зокрема щодо надання повноважень органам місцевого самоврядування за рішенням відповідної місцевої ради забезпечувати особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, здобуття освіти мовою відповідного корінного народу, національної меншини України. Зазначене положення суперечить статті 92 Конституції України, відповідно до якої виключно законами України встановлюються права корінних народів і національних меншин, а також порядок застосування мов.

Також ця норма законопроекту може призвести до звуження сфери застосування української мови в освітньому процесі; порушення закріпленого в частині першій статті 7 Закону України “Про освіту” права на здобуття освіти державною мовою; спричинити завідомо конфліктні ситуації, коли органи місцевого самоврядування різних рівнів приймають рішення, що можуть суперечити одне одному, чи коли при

прийнятті рішень місцевими радами не враховуються потреби на навчання рідною мовою менш чисельних в даному регіоні національних меншин тощо.

За результатами розгляду у першому читанні вищезазначений Комітет рекомендує повернути зазначений законопроект суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету, Міністерство фінансів України та Міністерство освіти і науки України зазначають, що законопроект (реєстр. № 4648) має вплив на показники бюджетів (призведе до збільшення видатків державного та місцевих бюджетів). Так, для викладання навчальних дисциплін мовами національних меншин (корінних народів) у закладах дошкільної та загальної середньої освіти належить забезпечити насамперед, видання підручників, методичної літератури та інших методологічних матеріалів відповідними мовами, збільшення чисельності педагогічних працівників відповідного фаху (включаючи викладачів жестової мови). Фінансове забезпечення таких заходів з огляду на вимоги підпункту “а” пункту 7 частини першої статті 87, підпунктів “а” і “б” пункту 2 частини першої статті 89, підпункту “а” пункту 2 частини першої статті 90 та частини першої статті 103-2 Бюджетного кодексу України має здійснюватися з державного та місцевих бюджетів, що зумовить необхідність збільшення видатків з відповідних бюджетів.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету та Міністерство фінансів України звертають увагу на відсутність фінансово-економічного обґрунтування та порушення вимог частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України та частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України.

Міністерство освіти і науки України та Міністерство культури та інформаційної політики України в межах компетенції не підтримують положення законопроекту та акцентує увагу на тому, що запропоновані законами України “Про освіту”, “Про повну загальну середню освіту”, “Про забезпечення функціонування української мови як державної” моделі щодо застосування мов в освітньому процесі покликані подолати чинну дискримінаційну ситуацію, коли діти з національних меншин, які є громадянами України, фактично не мають можливості отримати якісну вищу освіту в Україні та конкурувати на ринку праці в Україні. Такий підхід узгоджується з міжнародними документами. Зокрема, частина I ратифікованої Україною Європейської хартії регіональних мов або мов меншин дозволяє кожній державі визначати різні підходи до різних мов національних меншин “відповідно до стану кожної з таких мов і без шкоди для викладання офіційної мови”.

Європейська комісія “За демократію через право” (Венеційська комісія), що проводила у грудні 2017 року експертизу статті 7 Закону України “Про освіту”, у своєму висновку зазначила, що “сприяння посиленню державної мови та її обов’язковість для усіх громадян є законною і навіть похвальною метою держави”.

У рішенні Конституційного Суду України від 16 липня 2019 року №10-р/2019 Закон України “Про освіту” визнано таким, що відповідає Конституції України. У цьому ж рішенні вказано, що “українська мова як державна є обов’язковою на всій території України у державній сфері, а також в публічних сферах суспільного життя, у тому числі у сфері освіти”, а “знання державної мови сприяє соціалізації особи та є засобом запобігання дискримінації”.

Міністерство культури та інформаційної політики України зазначає, що запропоновані у проекті Закону зміни суперечать змісту освітньої реформи стосовно забезпечення рівних можливостей усім громадянам України незалежно від етнічного походження в реалізації конституційного права на якісну освіту та професійну самореалізацію в Україні та створять суттєві перешкоди зусиллям держави, спрямованим на відновлення використання української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Національна академія правових наук України підтримує зазначений законопроект і вважає, що його прийняття усуне невідповідність між окремими положеннями законів України, норми яких регламентують можливість здобуття освіти мовами корінних народів, національних меншин України, та нормами Конституції України і міжнародними нормативно-правовими нормами та нормами Європейського Союзу.

Підкомітет з питань загальної середньої, інклюзивної освіти та освіти на тимчасово окупованих територіях, розглянувши та обговоривши на своєму засіданні 2 квітня 2021 р. зазначений законопроект, а також, беручи до уваги висновки Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин, Комітету з питань бюджету, Міністерства фінансів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та інформаційної політики України, Національної академії правових наук України рекомендує зазначений законопроект відхилити.

Враховуючи зазначене, **Комітет з питань освіти, науки та інновацій вирішив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України відповідно до пункту 3 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України проект Закону України “Про внесення змін до деяких Законів України щодо забезпечення мовних прав корінних народів, національних меншин України у сфері освіти” (реєстр. № 4648 від 26.01.2021), внесений народними депутатами України Бойком Ю.А., Рабіновичем В.З., Медведчуком В.В. та іншими народними депутатами України, відхилити.

2. Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначено Голову Комітету з питань освіти, науки та інновацій, народного депутата України Бабака С.В.

Голова Комітету

Сергій Бабак

ЕАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Бабак Сергій Віталійович
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B0400000660C310092258F00
Дійсний до: 26.01.2023 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 04-24/3-2021/125042 від 12.04.2021

470544